

L'arpità, una llengua europea desconeguda

Andreu Salom i Mir

L'arpità, conegut històricament per la romanística com a francoprovençal, és una llengua romànica de la branca gal·loromànica, amb la particularitat que té el domini lingüístic dividit administrativament entre França, Suïssa i Itàlia. El nom d'aquesta llengua, arpità, és format a partir del topònim *Arpes* (Alps) i de la terminació de *occità*. És un glossònim que ha emergit des de certs militants culturals de la Vall d'Aosta, en particular de Josèf Hanriet, a partir del anys setanta del segle passat.

La llengua arpitàna, conreada literàriament d'ençà de l'edat mitjana, no ha viscut, tanmateix, un procés d'estandardització unitari, en bona part frenat per la mateixa situació del país, constituït sobretot per valls aïllades i, a més, dividit entre tres estats diversos on els arpitàns estaven (i estan) en minoria. A partir de l'edat moderna, el Regne de França imposà el francès als territoris arpitàns que controlava, i l'únic Estat de base arpitàna, el Ducat de Savoia, ja adoptà el francès com a llengua oficial l'any 1540.

Durant molts segles, doncs, els parlants d'arpità han mancat de consciència lingüística diferenciada, perquè han viscut en una profunda diglòssia interlingüística, amb l'arpità com a llengua col·loquial, i gairebé sense conreu literari, mentre que el francès exercia, i exerceix, de llengua estàndard, amb plenes funcions de llengua oficial i d'alta cultura. Fins i tot la romanística ignorà aquesta llengua durant dècades, els parlars de la qual eren tenguts usualment com a dialectes de transició entre el francès i el provençal (d'aquí el nom franco-provençal).

Avui dia, l'arpità es troba en greu perill d'extinció, fins al punt que ha estat substituït pel francès també com a llengua col·loquial. Hom calcula que és parlat per només unes 60.000 persones, la major part de les quals són gent gran. Roman encara un gruix de parlants de relativa importància a la Vall d'Aosta, a l'Estat italià, on és llengua cooficial, i sobretot al poble d'Evolèna, dins la Confederació suïssa.

A tall de cloenda, és curiós i força significatiu notar que a Suïssa el francès no és nadiu, per més que hi sigui l'única llengua oficial als cantons occidentals (Ginebra, Lausana, Neuchâtel). La parla original, ací, és l'arpità, que primer va perdre el seu ús en totes les capitals (a partir del segle XVI), i més endavant en àmplies zones rurals. Fa moltes dècades que la llengua arpitàna va veure interrompuda la transmissió intergeneracional a gairebé tot arreu on es parlava. A la Confederació Helvètica ningú no s'ha preocupat de defensar-la, i a França encara menys, per descomptat. Breument: l'arpità ha esdevingut una parla rústica que gairebé ningú no sembla tenir interès a mantenir. No s'ensenya en cap escola, ni a la d'Evolèna, i l'única senyalització que la llueix és la dels cursos d'aigua. |

FONTS CONSULTADES

Informació extreta de l'amic Eugeni Casanova, que va fer un viatge de descoberta a terres arpitànes. Viquipèdia.cat.